

ARHEOLOŠKI ZAVOD
FILOZOFSKOG FAKULTETA U ZAGREBU
GRADSKI MUZEJ U VINKOVcima

primjer prehistorijskog grada
u panoniji

MUZEJ GRADA ZAGREBA
1984. g.

Velika arheološka iskopavanja u nas su sve rjeđa. Ona malobrojna uglavnom su zaštitnog karaktera.

Gradski muzej u Vinkovcima dosljedno provodi zakonsku obavezu zaštite arheoloških lokaliteta pa su na području Vinkovaca dosad ostvarena najveća arheološka istraživanja u našoj Republici. Jedno je od takvih vodio Arheološki zavod Filozofskog fakulteta u Zagrebu kojem je Gradski muzej u Vinkovcima povjerio vodstvo, osiguravši mu sve uvjete za iskopavanje.

Predmeti postavljeni na ovoj izložbi su s velikog prethistorijskog nalazišta koje je iskopavano 1977. i 1978. godine, a već je od prije poznato kao Vinkovci—Tržnica. Na mjestu današnjeg hotela u Vinkovcima uz samu rijeku Bosut nalazio se prostrani povišeni plato (60 × 60 metara), koji se jednim krajem strmo rušio u rijeku.

Plato je ljudskom rukom podignut brežuljak (tel), a rezultat je kontinuiranog života tokom vje milenija. Građenje zemunice i kuća, pokopavanje mrtvih, ukopavanje ostava i otpadnih jama, gorenje i rušenje pojedinih objekata ili čitavog naselja podigli su ovaj prostor za četiri metra. Položaj je bio pogodan za naselje jer je imao višestranu prirodnu zaštitu, s dvije strane ograđen rijekom i dubokim prirodnim zaljevom, a s treće ušćem potoka Ervenice.

Od početka mlađeg kamenog doba (starčevačka kultura) i bakrenog (u većem dijelu njegova trajanja), do u rano brončano doba (vinkovačka kultura), ovaj se plato razvijao kao kompaktna jezgra prethistorijskog grada.

Stručnu i znanstvenu problematiku lokaliteta, neposredno nakon iskopavanja 1978. godine, sažeo je prof. dr. Stojan Dimitrijević:

»Pokusna iskopavanja vodio je 1962. na tom objektu Arheološki institut Filozofskog fakulteta. Iskopavanja u 1977/78. g. vodili su S. Dimitrijević i A. Durman, na površini od 2.170 m². Iako se radilo o zaštitnom iskopavanju, skidani su otkopni slojevi do 15 cm, a nakon svakog otkopa snimljen je horizontalni plan iskopane površine, dok su vertikalni profili uzimani na svakih 4 m distance.

Najstariji stratum A, dijeli se na dva horizonta A-1 i A-2. U svjevernoj i zapadnoj zoni površine A-1 horizont zastupljen je sa linear-B-stupnjem starčevačke kulture, dok je horizont A-2 prezentiran sa spiraloid-B-stupnjem iste kulture. To znači da je na ovom naselju zastupljen najstariji i najmlađi stupanj klasične starčevačke kulture. U južnoj zoni je prisutan samo spiraloid-B-stupanj starčevačke kul-

ture. U grobu 3 ove zone (starčevački ukop) nađeni su ranovinčanski prilozi (dvije posude, Vinča A).

Slijedeći stambeni horizont pripada vučedolskoj kulturi. No ispod ovog stratuma, tj. u poststarčevačkom humusu i djelomično u starčevačkom stratumu (u prosjeku na dubini od 2,0 — 2,5 m) nađeni su u gotovo ravnomjernom proporcionalnom odnosu — lasinjski i salkucansko-bubanjki nalazi, a i nešto bodrogkeresturskih, te dva badenska predmeta. Lasinjski nalazi pripadaju ranom II-B stupnju, salkucanski stupnju II-c/III, a bodrogkeresturski stupnju I. Nema nikakvih tragova građevinske djelatnosti, nikakvih jama ili bilo kakvih ostalih stambenih elemenata. Ovdje se moralo raditi o prisustvu jedne miješane, lasinjsko-salkucanske nomadsko-stočarske populacije, koja je tu boravila samo kratko vrijeme.

Vučedolski stratum (B) dao je nalaze stupnja B-2 ove kulture. Na taj je način, a prije svega zahvaljujući obilju reprezentativnih nalaza, taj stupanj danas jednako dobro definiran kao i B-1 stupanj preko nalaza sa samog Vučedola.

Vučedolski stratum bio je preslojen s horizontima Vinkovačke kulture. Horizonti C-1 i C-2 prezentiraju stupanj A ove kulture, dok horizont D-1 predstavlja B-1 stupanj vinkovačke kulture. U horizontu C, dakle u vrijeme stupnja A vinkovačke kulture, nađeni su i nalazi najmlađeg stupnja vučedolske kulture (C stupanj), pa se na taj način kasna vučedolska kultura treba djelomično sinhronizirati s ranom vinkovečkom kulturom, što je napose važno za vremensko vrednovanje vučedolskog horizonta na Ljubljanskom Barju, koji u stilskom smislu korespondira s citiranim nalazima iz Vinkovaca.

Dio vučedolskih nalaza je već objavljen (Praistorija Jugoslavije III, Vjesnik AMZ X-XI/1977-78), dok je izvještaj o lasinjsko-salkucanskom horizontu u štampi (Osječki zbornik)«.

Zahvaljujući obilju materijala i podataka što ih tako opsežno iskopavanja donose, velikim su se dijelom mogli rekonstruirati dnevni život i običaji prethistorijskog »grada« na Bosutu.

Pored stručnjaka Arheološkog zavoda u ovom su poslu sudjelovali i brojni studenti koji su realizirali i cjelokupnu konzervaciju nalaza. Njihovo je sudjelovanje potaklo i nešto slobodniji pristup postavi ove izložbe.

Aleksandar Durman